

Férová podpora

Doporučení pro vyšší autonomii a lepší ochranu lidí se zdravotním postižením

A: Doplnění právní úpravy podpůrných alternativ tak, aby skutečně a efektivně chránila lidi s postižením

I v případě využití nových podpůrných institutů u lidí s postižením existuje riziko zneužití, zejména v oblasti financí. Pro tyto případy je potřeba, aby byly ukotveny dostatečné právní záruky, které by výši rizika eliminovaly. U nápomoci při rozhodování ani u zastoupení členem domácnosti přitom kromě *ad hoc* soudní kontroly žádné jiné možnosti ochrany neexistují. To je jedním z důvodů, proč soudy pořád přistupují zejména k omezení svéprávnosti, nežli k využití těchto alternativ. Je potřeba, aby za pomoci novelizace Občanského zákoníku, případně vznikem nového zákona byly tyto nedostatky napraveny včleněním několika ochranných opatření, zejména:

1. Uzavírání smlouvy o nápomoci podle § 46 zákona č. 89/2012 Sb., Občanského zákoníku (dále jen o. z.) a vznik zastoupení dle § 50 (o. z.) za přítomnosti svědka, případně více svědků.
2. Stanovení mechanismu kontroly výkonu nápomoci při rozhodování a zastupování členem domácnosti. Tuto funkci by mohla vykonávat nezávislá osoba, která by měla pravomoc žádat si informace, dokumenty k nahlížení a pořízení kopií, případně soud.
3. Stanovení povinnosti podpůrce, či zástupce oznámit soudu změnu podstatných skutečností, například vůle jedné nebo obou stran k ukončení smlouvy, vznik konfliktu zájmu.
4. Upravení výčtu typických situací, u kterých dochází ke střetu zájmu mezi podpůrcem a podporovaným, případně zástupcem a zastupovaným, včetně výjimek z těchto pravidel.
5. Zavedení minimální evidence hospodaření zástupce s peněžními prostředky zastoupeného.
6. Změna rozsahu peněžních prostředků na účtu zastoupeného, se kterými může zástupce nakládat (§52 odst. 2 o. z.), tak, aby mohl efektivně vykonávat svou funkci.
7. Umožnění volby náhradního zástupce z řad členů domácnosti pro případ existence překážky výkonu povinností zástupce.
8. Zavedení speciálního předběžného opatření pro případy, kdy je ohrožen majetek podporovaného, či zastupovaného. V případě uplatnění předběžného opatření by měl podpůrce, či zástupce ztratit právo disponovat s majetkem člověka, kontaktovat ho, či plnit jiné soudem určené povinnosti k ochraně jeho jmění.

B: Doplnění právní úpravy opatrovnictví k zajištění efektivního fungování tohoto institutu.

I když nový občanský zákoník stanovuje určité podmínky výkonu opatrovnictví, tato úprava je nedostatečná. V praxi opatrovníkům chybí jasná pravidla, jakým způsobem zajistit ochranu a zároveň posílovat autonomii opatrovance. Neexistuje žádná metodická podpora ze strany státní správy, možnost vzdělávání ani případná ochrana v podobě pojištění za škodu při výkonu opatrovnictví. Tyto nedostatky mají pak vliv na životy

opatrovanců, kteří jsou podrobena většímu riziku zásahu jejich práv, či majetku. Je potřeba, aby nový Opatrovnický zákon, případně další předpisy upravovaly několik oblastí, které občanský zákoník neřeší, zejména:

9. Stanovení jasných pravomocí a povinností opatrovníků pro výkon jejich funkce, včetně odpovědnosti a sankcí.
10. Vytvoření systému, který umožní opatrovníkům pojistit se pro případ způsobení škody na majetku opatrovance.
11. Stanovení jasných pravidel pro výkon profesionálního opatrovnictví právníckými i fyzickými osobami, včetně systému pro jejich registraci.
12. Zřízení funkce (kanceláře) veřejného opatrovníka, který vytváří standardy a metodicky vede opatrovníky, kontroluje výkon opatrovnictví, řeší stížnosti a informuje opatrovníky a opatrovance o jejich právech a povinnostech.
13. Právní úprava jmenování opatrovníka musí pamatovat na případy osob s těžkým postižením, které nejsou samostatně schopny podávat návrh na jmenování opatrovníka. V současné době není jasný vztah mezi § 465 odst. 1, věta druhá a § 469 o. z., tedy jestli může soud jmenovat opatrovníka člověku bez zásahu do svéprávnosti i na návrh jiné osoby, resp. bez návrhu.
14. Zavedení speciálního předběžného opatření pro případy, kdy je ohrožen majetek opatrovance. V případě uplatnění předběžného opatření by měl opatrovník ztratit právo disponovat s majetkem opatrovance, kontaktovat ho, či měl plnit jiné soudem určené povinnosti k ochraně jeho jmění.

C: Poskytování informací ohledně nové právní úpravy, alternativ k omezení svéprávnosti a sběr statistik.

I přes to, že nový občanský zákoník je účinný již více než rok, základní informace ohledně změny paradigmatu, kterou přináší, chybí. Lidé s postižením, jejich rodiny, veřejní opatrovníci, soudci, či advokáti dodnes nemají komplexní informace o použití nové právní úpravy, jejich principů a východisek. Navíc, pro monitorování implementace právní úpravy je potřebné, aby stát sbíral relevantní statistiky, zejména počty lidí pod opatrovnictvím, počty lidí využívající nápomoc při rozhodování, počty zastoupení členem domácnosti, či počty opatrovníků, včetně soukromých opatrovníků. Je tedy nutné, aby stát učinil následující kroky:

15. Vytvoření systému pro sdílení informací a školení všech relevantních osob ohledně nové právní úpravy, jejich principů, východisek a cílů.
16. Sběr všech relevantních dat týkajících se implementace nové právní úpravy.

V Brně dne 6. 3. 2015